

Моє Тридніров'я Квітень

1 • 25 років тому (1991 р.) – у Дніпропетровську створено **санітарно-екологічну міліцію** при УВС області.

2 • 230 років тому (1786 р.) – у слободі Іванівка (Павлоградського повіту) при річках Самарі й Бик павлоградський протопіп Тисаревський освятив новозбудовану дерев'яну церкву в ім'я св. великомучениці Катерини.

• 150 років тому (1866 р.) – народився **Володимир Дмитрович Машук**, архівіст, археограф, член Катеринославської вченої архівної комісії. Активно досліджував історію та історіографію краю. У 1886-1914 рр. служив у Катеринославі у Сімферопольському полку. Учасник російсько-японської війни 1904-1905 рр. та Першої світової війни 1914-1918 рр. Підполковник.

11 • 110 років тому (1906 р.) – у Катеринославі народився **Олександр Михайлович Пеньков**, вчений у галузі механіки, член-кореспондент АН УРСР (з 1951). 1930 закінчив Дніпропетровський гірничий інститут, працював у Дніпропетровському металургійному інституті (1930-1937), Дніпропетровському державному університеті (1933-1941), в Інституті гірничої механіки та Інституті будівельної механіки АН УРСР. Основні праці присвячені теорії стійкості, коливань, міцності й довготривалості авіаційних та інших конструкцій. Помер 1968 р.

17 • 95 років тому (1921 р.) – у с. Петриківці народився **Степан Львович Кошовий**, живописець, заслужений діяч мистецтв України. Пейзажист. Помер 16 грудня 1977 р. в Києві.

18 • 75 років тому (1941 р.) – у Нікополі народився **Станіслав Федорович Фоменок**, заслужений художник України. У 1958-1966 рр. навчався у Дніпропетровському художньому училищі. Відомий у галузі станкового живопису. З 1996 р. мешкає в Німеччині.

20 • 80 років тому (1936 р.) – у Дніпропетровську відбувся концерт відомого французького скрипаля **Жака Тібо**.

23 • 240 років тому (1776 р.) – на ім'я Азовського губернатора Г.О. Потьомкіна подано **проект будівництва м. Катеринослав** на р. Кільчень.

24 • 115 років тому (1901 р.) – на хуторі Крутоярівка (тепер Межівський район) народився **Сава Захарович Божко**, український письменник. Репресований 1938 р. Відбув 5 років концтаборів в Ухті (1938-1943), учасник Другої світової війни. Помер 27 квітня 1947 р. Реабілітований 1960 р.

27 • 55 років тому (1961 р.) – у Дніпропетровську народився **Фідель Анатолійович Сухоніс**, письменник-сатирик, публіцист, тележурналіст. Головний редактор громадсько-політичного та науково-популярного журналу «Бористен» (виходить з 1991 р.)

28 • 75 років тому (1941 р.) – народився **Володимир Антонович Луценко**, письменник (гуморист, сатирик, сценарист), журналіст. Двадцять років був головним редактором Дніпропетровської обласної державної телерадіокомпанії.

29 • 135 років тому (1881 р.) – у селі Кам'янка Бердянського повіту Таврійської губернії народився **Леонід Іванович Омороков**, випускник Катеринославської гімназії, видатний невролог, професор Томського університету і Казанського медичного інституту. Помер 30 березня 1971 р.

29 • 100 років тому (1916 р.) – на базі евакуйованого з Риги заводу машинобудівного акціонерного товариства «Р.Г. Мантель» у Катеринославі засновано одне з найстаріших підприємств міста – **ВАТ «Дніпроважпапірмаш» ім. Артема**.

Календар підготувала Ярина ГОЛУБ, завідувачка красназвочного відділу обласної універсальної наукової бібліотеки

Христина АЛЧЕВСЬКА – Жінка з легенди

...І йде вона сміливо в бурю і негоду, кохаючи рідний, зuboжений край. І кличе: «Доб'ємось розвіту народу, ще світла, ще сонця і сили подай».

З кантати композитора Якова Степового до 50-річчя педагогічної діяльності Х.Д. Алчевської

Христина Данилівна Алчевська (у дівоцтві Журавльова) народилася 4 (16) квітня 1841 р. у місті Борзна Чернігівської губернії. «Батько мій був учителем повітового училища, а мати онукою господаря Молдавії. Вона зробила те, що в давнину називали *mesalliance*: дочка заслуженого генерала Вуїча, героя 1812 року, яка отримала блискучу освіту в Смольному інституті, багата і з чудовим голосом (співала навіть при царському дворі), вона без жалю віддала все це у дар

скромному вчителю, який відзначався в надзвичайними кращими талантами розумом. Я обожнювала свою матір – люблячу, рвуну жінку із ясним розумом і даром «привертати серця людей» (зі спогадів 1912 року). Неабиякі здібності у маленької Христини виявилися ще у дитинстві, вона навчилася грамоті раніше, ніж її брати. І це при тому, що братів навчали, а вона у шпарину підслуховувала уроки, бо її батько вважав освіту для жінок необов'язковою. Захопившись, почала читати простим людям, селянам – це були її перші кроки на ниві народної освіти.

Її майбутній чоловік Олексій Алчевський народився в Сумах 1835 року в сім'ї небагатого купця Кирила Алчевського. Молоді й повні енергії Христина та Олексій повінчалися у Курську («Я вийшла заміж за сущого українця», – писала Христина). У травні 1862 року приїхали жити до Харкова, з яким пов'язали все своє майбутнє життя.

Молоде подружжя швидко долучилося до кола прогресивної частини громади Харкова. О. Алчевський був підприємцем і не шкодував грошей на культуру й освіту, розуміючи значення такого інвестування для «загального добра». В їхньому домі завжди звучали шевченкове слово і рідна українська пісня. Відразу по приїзді у Алчевських народився перший син, а з часом ще три сини і дві доньки. Але Христина від початку не погодилася бути лише матір'ю, дружиною та господинею у будинку. Спостерігаючи за умовами життя і неосвіченістю робочого люду, вона разом із трьома вчительками стала членом «Товариства поширення грамотності у народі». Організувала громадську бібліотеку (нині – Державна наукова бібліотека ім. В. Короленка), відкрила першу жіночу недільну школу для дорослих. Ентузіаст-просвітитель, вона проводила заняття у своїй квартирі для модисток,

служниць, фабричних робітниць, дружин та дочок ремісників за курсом початкових училищ.

Коли у 1863 році вийшов циркуляр Валуєва про заборону навчати українською мовою, 50 учениць брали уроки вдома в Алчевських. Навчившись читати «по-малоросійськи», Христина стала навчати інших за маленькими різнокольоровими книжками, що видавались тоді «Громадою» і називались «метеликами». Члени «Громади» боготворили цю енергійну жінку, називали її «Гетьманшею».

Христина Данилівна склала іспит на право викладання і домоглася офіційного дозволу на відкриття школи 22 березня 1870 року. А вже наступного року у школі навчалися 154 учениці і працювали 22 вчительки. Почесним опікуном стала Ганна Вернадська (мати майбутнього президента Академії наук України). Великого значення надавали у Харківській недільній школі самоосвіті вчителів, поряд із бібліотекою для учнів тут ретельно комплектувалася бібліотека для вчителів.

Самоосвіті педагогів сприяло читання і обговорення на зборах педагогічних щоденників. «Довіряючи педагогічному щоденнику свої промахи і удачі, свої погляди і міркування, спостереження і висновки, учителька звикає ставитись до справи розумно, критично; вона завжди тоді матиме під рукою матеріал, який дасть можливість порівняти минуле з сучасним, відчутно перевернути рух вперед. Щоденник повинен допомагати з'ясовувати ставлення вчителів до школи, до учениць, нарішті, він допоможе виявити характер, здібності, індивідуальні риси кожної учениці», – пояснювала Христина Данилівна.

Все життя народної просвітительки пов'язане з ім'ям Тараса Шевченка, вона приділяла багато уваги вивченню його біографії і творів, школу назвала ім'ям поета. Популяризації його творчості сприяли шкільні свята, на яких читали його вірші, співали пісні, ставили п'єси, а традиційні колективні відвідини театру вважались «кафедрою добра і світла».

Під час російсько-турецької війни 1877-1878 років Христина Алчевська допомагала пораненим солдатам у госпіталью Харкова і, узагальнюючи спостереження, писала: «...Якщо існує теплота сердечна, чесність, поезія, задушевність, щирість, то це саме серце простого народу. Якщо вірити в майбутнє України, то тільки покладаючи всі надії на цей дивовижний, великодушний, самовідданий

народ. Якщо чекати месії, який врятує нас, то тільки від нього».

Поширення досвіду роботи недільних шкіл сприяли виставки. започаткувала їх Всесвітня виставка у Парижі 1889 року. Харківська школа експонувала там двотомний критичний покажчик книг для народного та дитячого читання «Що читати народові?» та інші твори. Двотомник отримав вищу нагороду, а Христину Данилівну обрали віце-президентом Міжнародної ліги освіти. Невдовзі у школі почалося створення третього тому покажчика – «Книги для дорослих», над ним працювала комісія у складі 84 фахівців. Алчевська залучила до цієї справи низку блискучих

вчителів та вчених міста, а це, зокрема, Дмитро Багалій; Микола Бекетов; Андрій Краснов; Василь Данилевський та інші. Праця вміщувала розділи з різних галузей знань із малюнками. Видання вийшло 1899 року і перевидовалося 17 разів.

1896 року школа отримала власний будинок, безкоштовно спроектований майбутнім академіком Олексієм Бекетовим і збудований на гроші Алчевських у Мирноносицькому провулку. Навчання у школі було безкоштовне. У 1900 році тут навчалася 619 учнів і працювало 82 вчителі.

Алчевська у 1897-1907 роках ініціювала видання «Хроніки недільних шкіл» у журналі «Русская школа», а ще була членом багатьох освітніх товариств і одержала золоті медалі Московського та Петербурзького комітетів грамотності.

До ювілею Шевченка на замовлення Алчевських академік Володимир Бекетов виготовив мармурове погруддя поета, встановлене на

подвір'ї біля будинку у 1899 році. Біля огорожі часто збиралась шанувальники поета, читали вірші, що не подобалося міській владі, яка добила ся зняття пам'ятника у 1901 році. Але погруддя врятували, воно зберігається в музеї у Києві.

Пані Христина була знайома й листувалася із багатьма письменниками, зокрема з Іваном Франком, Володимиром Короленком, Федо-

ром Достоевським, Іваном Тургеневим, Львом Толстим, Гаврилом Успенським та іншими. Освітня і педагогічна діяльність Алчевської здобули високу оцінку Лесі Українки, Миколи Лисенка, Ольги Кобилянської, Антона Чехова і багатьох інших. **За майже шістьдесят років існування школи освіти в ній здобули 20 тисяч жінок.**

Олексій Кирилович Алчевський спершу заснував у Харкові торгівельну справу, пізніше створив кредитне товариство, «Торговий» і «Земельний» банки. Він був прогресивною, енергійною і гуманною людиною, фінансував усі освітні проекти дружини, яка була ініціатором створення недільних шкіл для дорослих і дітей практично в усіх робітничих поселеннях, де започаткував виробництво Олексій Алчевський. В Олексіївці на Донбасі, у побудованій Алчевським школі для сільських дітей, сім років працював Борис Грінченко.

Під час економічної кризи початку ХХ століття, не витримавши конкуренції з пануючими на Донбасі закордонними компаніями і отримавши відмову від царського уряду на прохання про кредит, 7 травня 1901 року шістьдесятип'ятирічний Олексій Алчевський у відчай кинувся під колеса потягу на Царськосельському вокзалі у Петербурзі. Волею царя й протекцією міністра фінансів С. Вітте було тоді врятовано не один завод в імперії, але Алчевському відмовили категорично.

Після смерті чоловіка Христина Данилівна працювала й далі у школі, публікувалася. Маленька чайна лавка не давала остаточно зuboжити літній жінці та її доньці, та після революції її експропріували. Пізніше Харківський міськвиконком призначив вже немічній Алчевській персональну премію. Школа працювала до 1919 року, будинок звільнили задля вечірньої школи робітничої молоді. Померла українська просвітителька і педагог від тяжкої хвороби серця 15 серпня 1920 року, а її ім'я було забуто на десятиліття.

Підготував **Костянтин МОРОЗ**
Матеріал (із деякими скороченнями) за сайтом «Чтиво» http://chtyvo.org.ua/authors/Moroz_Kostiantyn/Khrystyna_Alchevska_zhinka_z_izhedy/

ЗАСНОВНИК ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» — ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

Редакційна колегія:
В.М. ВАСИЛИНЕНКО, М.Г. ВАТКОВСЬКА, В.Г. ДОЛГОПОЛІЙ,
О.В. ПОЛТОРАЦЬКИЙ, М.І. РОМАНЕНКО, В.Г. СЕРЕДНЯ

Головний редактор З.В. МАРЧИШИНА
Заступник редактора Є.А. ШУЛЬГА
Фотокорн Г.Г. та А.Г. КРЮЧЕНКИ
Дизайн і верстка Н.О. АНТОНЕНКО

САЙТ ОБЛАСНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ
«ДЖЕРЕЛО»: gdjereho.jimdo.com

Свідectво про реєстрацію
ДП № 66 від 13.12.1993.

Формат А 3.

Обсяг 1,2 ум. др. арк.

Адреса редакції:
49006, Дніпропетровськ,
вул. В. Антоновича, 70, к. 216.
Телефон/факс: 732-47-61,
732-48-48.

E-mail: GDjereho@ukr.net